

**Alternatív fejlődési modell
a nemzetközi rendszerben –**

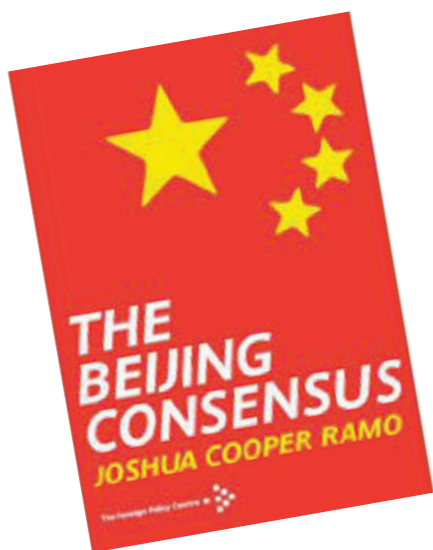
A pekingi konszenzus

Írta: Tarrósy István

JOSHUA Cooper Ramo egy stratégiai tanácsadó cég, a Kissinger Associates vezetője. A cég eddigi történetének legfiatalabb vezetője tanácsadó karrierjét megelőzően évekig a Time magazin vezető szerkesztője és külpolitikai szerkesztője volt. Újságíróként számos vezércikk és címlapsztori fűződött a nevéhez – többek között egy díjnyertes Kofi Annan portré. Tökéletesen beszéli a mandarin kínait és évek óta a világon az egyik legmegjegyzettebb szerző Kína világhatalommá válásának elemzése tekintetében. 2004-ben publikálta az azóta is folyamatosan vitákat generáló könyvét, *A Pekingi konszenzus* című munkát.¹ Nem mellesleg Cooper Ramo kiváló pilóta is, aki több díjat nyert már e minőségében is az USA-ban.

Forrás: www.zimbio.com

Kína kitapintható módon, látványos fejlődést maga mögött tudva az elmúlt évtizedekben – valójában az 1979-től meghirdetett modernizációtól kezdve – globális hatalmi tényezővé vált. Ahogyan Kulcsár Kálmán fogalmaz, „gazdasági és politikai, különösen diplomáciai erőfeszítései révén, egyre jelentősebbé fejlődött regionális és nemzetközi téren is”.² Cooper Ramo szerint Kína felemelkedése már évekkel ezelőtt alapvető változásokat indított el a nemzetközi rendszerben: mára a fejlődés és a hatalom új „fizikája” kötődik hozzá. Ezt közelebbről megvizsgálva azt szögezhetjük le, hogy Kína a nemzetközi rendszer jelenlegi legmértékadóbb aszimmetrikus hatalmi tételét testesíti meg. Nem pusztán saját maga számára, hanem példát állítva más, feltörekvő aktoroknak, Kína azt mutatja, hogy úgy képes fejlődni, hogy közben az eddig egy masszív gravitációs centrummal (jelesül az USA-val) fémjelzett nemzetközi rendszer tényezőjévé válik oly módon, hogy abban függetlenül és magabiztosan mozog, hathatósan megvédi politikai és gazdasági érdekeit és pragmatikusan építi ki hídfőállásait a rendszer különböző pontjain – például az afrikai kontinensen.

Szemben a Bretton Woods-i intézményrendszer által képviselt, mára leáldozott *Washingtoni konszenzussal*, Peking más utat követ, és más megoldást kínál a vele együttműködők számára: sem az egy kaptafára megszerkesztett javaslatokban, sem a gazdasági sokk-terápiában nem hisz, továbbá azt vallja, hogy nem kell előírni másoknak, hogyan oldják meg problémáikat anélkül, hogy a receptet felíró (még inkább előíró és annak kiváltását elváró) valójában (meg)ismerné a valós helyi problémákat és a helyi közösségből azokra érkező megoldási javaslatokat.

A többek között a Nemzetközi Valutaalap (IMF) által is szorgalmazott Washingtoni konszenzusként elhíresült doktrína szerint a jó gazdasági teljesítményhez liberalizált kereskedelemre, makrogazdasági stabilitásra és megfelelő árakra van szükség. Fontos szerepet kap tehát a magánpiac, amely hatékonyan tudja elosztani az erőforrásokat és növekedést képes generálni. Számos helyen, a nemzetközi rendszer különböző – főként fejlődőben lévő és a technológiailag, gazdaságilag a „gazdag északi” államoktól lemaradt – országaiban ez a megközelítés becsődölt, vagy helyesebben fogalmazva az azt alkalmazni próbálók csődöltek be.³

Kína a fejlődést úgy képzei el, hogy igazságosan, békés úton éri el a magas szintű növekedést. Joshua Cooper Ramo szerint ez számos tradicionális elemnek, így például a privatizációnak és a szabad kereskedelemnek a fejtetejére állítását jelenti. Egy bi-

zonyos: a „kínai út” egyszerre pragmatikus és ideologikus, részét képezi az ősi kínai filozófiára való reflektálás, amely nem igazán tesz különbséget teória és gyakorlat között. Az ősi tanok pedig egészen Konfuciuszig vezetnek. Az ő filozófiájának „szembeötlő vonása – és egyben minden kínai filozófia alapvonása – az emberre és a gyakorlati életre való irányultság. ... feltétlenül első helyre teszi az emberek boldogulását ... az embert sohasem elszigetelt egyednek, hanem mindig a család, a társadalom és az állam természetes összefüggésében látja”.⁴ A Pekingi konszenzus pedig mindezek jegyében azt a nézetet vallja, hogy a modernizáció felé vezető legmegfelelőbb út az a folyón való biztos átkelés, amikor egyik kőről a másikra lassan, de biztosan halad az ember – és nem egy egyszeri, sokszerű nagy ugrással oldja meg a feladatot. Úgy beszél változásról, újdonságról és innovációról, hogy jelzi, szükség van egy alapvető váltásra a politikában is: a hatalmi politizálástól a morális politika felé kell haladni. Ez azonban ismételtelen nem újkeletű, hiszen a konfucianus örökség szerves része. A konfucianus „humanista” eszménykép a „tapasztalt, a világot és az embereket jól ismerő és a helyes mértéket mindenben megtartó bölcs. Szakadatlan önnevelés, erkölcsi komolyság minden téren és az emberekkel szembeni őszinteség teszi a nemes jellemet.”⁵

A Pekingi konszenzus Cooper Ramo érvelésében három elméleti tételre épül: 1. Újrapozícionálja az innováció értékét. A legmarkánsabban élvonalbeli innovációra (például a száloptikára) van szükség a fejlődéshez, hogy olyan változást idézzünk elő, amely gyorsabban terjed, mint azok a problémák, amelyeket maga a változás hoz felszínre. 2. Azt rögzíti, hogy tekintettel arra, hogy a károszt felülről nem lehet menedzselni, egy sor új eszközre van szükség. E második tétel olyan fejlődési modellt követel, amely nem luxusként, hanem alapvető elvárásként kezeli a fenntarthatóságot és az egyenlőséget. 3. Egyfajta új biztonsági doktrínát jelöl azáltal, hogy az önmeghatározásra épít, és azt nyomatékosítja, hogy van esély – például összefogással – befolyásolni a hegemon hatalmakat, amelyek érezhetik annak a csábítását, hogy „rálépjenek a kisebbek lábujjára”. Kína felemelkedése világosan jelzi a nemzetközi rend átalakulásának új szakaszát. Ma „egyre döbbenetesebb technológia ugrás kibontakozásának vagyunk a tanúi [Kínában], ami előrevetíti a feltartóztathatatlan gazdasági – s a további hatalmi – súlypont-átrendeződést [a nemzetközi rendszerben]. ... S ez még csak a kezdet, a „Nagy Sárkány” még messze van a teljes sebességtől.”⁶

Konfuciusz, a mai kínai politikai kultúra egyik meghatározó filozófusa

Jegyzetek:

- 1 Cooper Ramo, Joshua (2004): The Beijing Consensus. London: The Foreign Policy Centre.
- 2 Kulcsár Kálmán (2007): Kína a világpolitikában. Budapest: Akadémiai Kiadó. 203. o.
- 3 Ld. például az ezzel az elvárásrendszerrel szemben politizáló Ugandát vagy Botswanát, és az elmúlt években többek között az oktatási szektorban sikereket felmutató Kenyát. Mindezekről bővebben: Tarrósy István (2006): A globális világrend és az Észak-Dél kontextus. Politikatudományi Szemle. (15.) 2006/2-3. 169-188. o. és Tarrósy István (2010): Oktatással a fejlődésért Kelet-Afrikában. Kitekintő. 2010.03.09. Interneten: http://kitekinto.hu/afrika/2010/03/09/oktatással_a_fejldesert_kelet-afrikaban
- 4 Störig, Hans Joachim (1997): A filozófia világtörténete. Budapest: Helikon Könyvkiadó. 66. o.
- 5 Ibid. 67. o.
- 6 Bárdi László (2007): Kína. A letűnt istenek birodalma. Pécs: Alexandra. 230. o.

Az afrikaiakon is múlik

A kínai-afrikai együttműködés lehetőségei

Az Afrika Tanulmányok interjúja Chris Aldennel

DR. Chris Aldennel, a London School of Economics egyetem oktatójával, az Afrikában egyre erőteljesebb kínai jelenlét kapcsán beszélgettünk. E téma egyik nemzetközi hírű kutatójaként Dr. Alden a „Kína Afrikában” című projekt vezetője a dél-afrikai Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében. Az elmúlt évtizedben több könyvet írt és cikket közölt az ázsiai-afrikai kapcsolatokról, 1990 és 2000 között pedig a johannesburgi Witwatersrandi Egyetem (WITS) oktatója volt, és számos kutatást végzett az afrikai kontinensen.

Afrika Tanulmányok: Kína jelenléte az afrikai kontinensen nem újkeletű, hiszen az ázsiai óriás és Afrika kapcsolatai végigkísérik a történelmet. A nemzetközi rendszer számára izgalmas kérdés Kína egyre gyorsabb és erőteljesebb „afrikai szerepvállalása”. Erre Ön is utalt már amikor egy 2008-ban megjelent könyvének a „Kína visszatér Afrikába” címet adta. Ön szerint mik e „visszatérés” fő okai, motivációi kínai szemszögből nézve?

Chris Alden: A fő motíváló tényező a nyersanyag-szükséglet biztosításának fenntartása, valamint az új piacok felkutatása. Ez utóbbival kapcsolatban egyre jobban aggasztja Kínát a felismerés, hogy a kapcsolatok tartós fennmaradásához szükséges az, hogy gazdasági és politikai téren is egyre határozottabban vállaljon szerepet a kontinensen.

A.T.: A világpolitika nagy sakkjáráján mára Kína vált az egyik legfontosabb játékosává. Egyetért velem abban, hogy más típusú hozzáállása a kontinens dolgaihoz és általában az afrikai szereplőkhöz előnyt jelent neki hídfőállásai kiépítésében, mondjuk az Egyesült Államokkal szemben? A „más típusú hozzáállás” alatt azt értem, hogy Kína más elvárásokat fogalmaz meg (nem köti támogatási folyósítását olyan feltételekhez, mint például a Valutaalap a strukturális kiigazítási programjaival), máshogyan tárgyal az afrikai nemzetekkel, másként menedzseli afrikai kapcsolatait, illetve más normákhoz és elvekhez igazodik – többek között az elnemkötelezettség jegyében, a bandungi elveket visszahangozva.

C. A.: Igen, Kína sikeresen használja fel múltbeli történeti kapcsolatait a fejlődő országokkal, jelenkori, feltételeket nem előíró marketing stratégiáját, és jövőbeni pozícióit – várhatóan nemsokára a világ első számú gazdaságaként – arra, hogy Afrikában kitüntetett szerephez jusson.

A.T.: Lehet azt állítani, hogy „újabb versenyfutás” indult Afrikáért, amelynek legfőbb résztvevői Kína, India, Japán és várhatóan néhány évtizeden belül a több bi BRIC-ország (Brazília, Oroszország)? Ha van ilyen verseny, mik a jellemzői?

C. A.: Mindenképpen tapasztalható egyfajta verseny-gés Afrika természeti erőforrásaiért, amelyet a világ legerősebb ipari hatalmai vezetnek, amelyek között mára, a termelésben bekövetkezett változások miatt egyre inkább Kína, India, Brazília és Dél-Korea említhető. Ebben a fázisban aligha lehet megítélni, hogy mennyiben más ez a küzdelem a korábbi „versenyfutástól”, de a retorikája kétségkívül más.

A.T.: Kínának mindig volt hosszú távú elképzelése arról, milyen stratégiai célok mentén akarja alakítani jövőjét és kapcsolatait más nemzettekkel, régiókkal, nemzetközi szervezetekkel. Amikor 2000-

ben életre hívták a Kína-Afrika Együttműködési Fórumot (FOCAC), az ázsiai országnak már kész tervei voltak arra, hogyan fogja fejleszteni afrikai kapcsolatait, és 2006-ra különálló Afrika-stratégiát dolgozott ki, amely alapján rendszeresen dolgozik a napi megvalósításon a kontinens szinte minden országában. Mi a helyzet azonban e tekintetben az afrikai gondolkodással? Számomra nem tűnik úgy, hogy akár nemzeti, akár az Afrikai Unió szintjén hosszú távú tervezés zajlana. Képes lehet stratégia nélkül Afrika saját hasznára fordítani az újabbnál újabb lehetőségeket?

C. A.: Az afrikaiak kezdenek ráébredni arra, hogy a világ hatalmi centrumai változóban vannak, egy jelentős hatalmi fordulatot élhetünk meg a globális térben, és ha ebből előnyt kívánnak kovácsolni, akkor határozottan kell cselekedniük. Maximalizálniuk kell a befektetők eddigénél nagyobb választéka által életre keltett lehetőségek hasznát és a kezükben lévő afrikai talentumokat, hogy Afrika reális fejlesztési igényeinek kielégítésére irányíthassák az erőforrásokat. Néhány kivétellel elmondható, hogy Afrikában az erről szóló vita még bimbózában van, így korai lenne eldönteni, hogy sikerrel járhatnak-e.

A.T.: Egyetért-e Adama Gaye-val (2007) abban, hogy „Kína alternatív utat ajánlhat Afrika számára ... ami tovább csökkentheti az olyan mára megtépázott hírű szervezetek tekintélyét, mint

mondjuk a Világbank, vagy a Nemzetközi Valutaalap”? De ahogyan sokan boncolgatták már e problémát, és talán leegyszerűsítve szokták feltenni a kérdést: Igaz, hogy Kína többet nyer az afrikai kapcsolatokból, mint maguk az afrikaiak abból, hogy Kínával kooperálnak?

C. A.: Igazából azt mondanám, hogy sok tekintetben Kína (és a többi „új befektető”) kitűnően használja ki az Afrikában komoly veszélyek és veszteségek árán bevezetett új szabályozási környezetet adta lehetőségeket. A Bretton Woods-i rendszer és az ehhez kapcsolódóan kidolgozott privatizációs tervek nagy mennyiségű működő tőkét vonzottak Afrikába. Végülis a strukturális átalakítások célja ez volt, hogy a külföldi tőke számára vonzerőt jelentsenek.

A.T.: Kína Afrikában című könyvének egyik zárógondolata, hogy „még nem dőlt el, hogy Kína egyre erőteljesebb jelenléte Afrikában katalizátora lesz-e a kontinens fejlődésének, vagy

a jól ismert módon csak egy nagyhatalom saját érdekeinek kiszolgálását jelenti”. Mi erről a véleménye ma, a Kína-Afrika Együttműködési Fórum legutóbbi ülése, és Kína afrikai országokkal kötött bilaterális egyezményeinek tükrében?

C. A.: Ha a kapcsolatokat a kereskedelmi viszonyok terén vizsgáljuk, akkor az afrikaiak számára az ottani modell jól ismert: nyersanyagot exportálnak, cserébe késztermékek behozataláért. Kína felismerte, hogy ezen érdemes lehet változtatni, és a FOCAC kapcsán is megfigyelhető, hogy dolgozik azon, hogy a gazdasági kapcsolatok kilépjenek e keretek közül.

A.T.: Végül, mire számít Afrika következő évtizedei kapcsán, milyen hatása lesz a hangsúlyos ázsiai befolyásnak és jelenlétnek?

C. A.: Bizonyos mértékig az afrikaiakon múlik, hogy ezt a figyelmet és az ázsiai kapcsolatok lehetőségeit saját fejlődésük szolgálatába tudják-e fordítani. Ehhez jó vezetésre és távlati gondolkodásra, stratégiai látásmódra van szükség, ezekből viszont még nem látni elég példát a kontinensen.

Tarrósy István – Radics M. Péter

